

El ressorgiment espiritual

Xavier Melloni

Antropòleg, teòleg i fenomenòleg de la religió. Jesuïta i professor de teologia. Coneix a fons els Exercicis Espirituals, així com els textos de les diverses religions. Posa en contacte elements de la mística hindú amb la cristiana.

Potser no hi comptàvem, potser no és evident, però la cultura “líquida” actual, un mitjà propici per aprendre a fluir, ens pot predisposar a la dimensió espiritual, més que no pas un entorn rígid on tot està establert per avançat.

Després de la caiguda d'un món de seguretats i certeses, podem dir que entrem a l'era i també a l'espiritualitat del fragment. En aquest article, Xavier Melloni ens dóna pistes per entendre aquest ressorgiment de l'espiritualitat, així com alguns criteris de discerniment.

1 LA IDENTITAT LÍQUIDA

Fa uns anys, el filòsof polonès Zygmunt Bauman va fer un server diagnòstic de la societat contemporània identificant-la com a modernitat líquida¹. Considera que les identitats actuals s'assemblen a la crosta de la lava que s'endureix i es torna a fondre contínuament, canviant de forma sense parar. Les identitats semblen estables des de fora, però en realitat són extremadament fràgils i estan sotmeses a un esquinçament constant. La identitat no té cap suport extern. Cadascú s'ha de forjar provisionalment la seva per sobreviure. D'acord amb els plantejaments de Bauman, el valor que impera en la modernitat líquida és la necessitat de fer-se amb una **identitat flexible i versàtil** per enfrontar-se a les distintes mutacions que el subjecte ha d'experimentar i assumir durant la seva vida, sense que existeixi cap nucli consistent sobre el que arrelar-se i vertebrar-se. Fins aquí el diagnòstic de Bauman.

No obstant, aquesta mateixa cultura també pot ser un mitjà propici on **aprendre a fluir**. En aquest sentit, predisposa a la di-

mensió espiritual, més que no pas un entorn rígid on tot està establert per avançat. Hem d'indagar en què consisteix aquesta espiritualitat emergent que no parteix dels referents que fins ara ens han constituït. El significat d'espiritualitat en el seu sentit més genuí ens ve donat per la seva etimologia: *spiritus, pneuma*, “aire”, “vent”, “alè”, “flux”. Així ho va dir el propi Jesús a Nicodem, que veia trontollar les seves certeses: “El vent bufa on vol; en sents la remor, però no saps d'on ve ni a on va” (Jn 3,8). No hi ha, doncs una saviesa en aquest moment incert que ens invita a deixar-nos portar?

Tot això no està desconnectat de l'entorn on vivim. Em refereixo, en concret, al desenvolupament de les noves tecnologies i al fenomen d'internet. Després del desmembrament d'un món tancat i monolític i d'una mentalitat lineal, que donava molta seguretat però ens encotillava i exclouïa molts àmbits de la realitat, la informació creuada i instantània suposa la caiguda d'un món de seguretats i certeses per entrar a l'era i també a l'**espiritualitat del fragment**. Enfront de les grans veritats religioses d'altres

temps, se'ns proposen visions provisionals i adaptatives. Això no ens porta necessàriament a un relativisme corrosiu, sinó que també pot obrir-nos a una nova manera de concebre la vida de l'esperit com una **indagació constant**, un desplaçament continu, tal com han assenyalat els místics de tots els temps. La informació és portadora de novetat. És tot allò que genera sentit i manca de sentit, realitat i no realitat, percepcions, coneixements, vida. La informació és tot allò que crea una modificació, un canvi en l'estat del saber. Posa forma (in-forma) on abans no hi havia cap contorn. L'univers es construeix permanentment gràcies a un augment constant d'informació i la nostra cultura internautica, juntament amb el desenvolupament dels mitjans de comunicació i de transport, és canal de transmissió d'aquest impuls creador que conté una dimensió transcendent, tot i que no s'expliciti.

2 UN eMergir iNeSperA t
Realment, això és el què està passant des de finals del segle XX i en aquestes dues dècades inicials del segle XXI. Assistim a un fenomen que ni els millors analistes del segle passat havien previst. Aquella mort de Déu preconitzada pels grans filòsofs del segle XX no s'ha produït, sinó que més aviat s'ha donat una purificació i una mutació de determinades idees sobre Déu. Ho va dir Rainer Maria Rilke: “A pesar nostre, Déu madura”². No és que Déu maduri. El que madura són les nostres imatges d'ell a mesura que anem madurant nosaltres.

L'encreuament de confluències en què ens trobem és el resultat de la superposició, juxtaposició i simultaneïtat de processos personals i col·lectius, interns i externs al mateix temps. D'una banda, si bé l'**ateisme** perdura, més aviat ha deixat pas al politeisme i al pluriteisme. Aquell ateisme

La mort de Déu que es preconitzava el segle XX no s'ha produït

combatiu i bel·ligerant del segle passat dona pas a una generació que, més que considerar-se atea, es considera a-teïsta, en el sentit que, allò que neguen és un Déu personal, però estan oberts a considerar una dimensió transcendent o espiritual de l'ésser humà. El **pluriteisme** designa el fenomen de la multi religiositat que s'està produint com a conseqüència de les migracions i de la globalització. El **politeisme**, en canvi, fa referència a l'exaltació del desig i de les apetències que porta a idolatrar el que és relatiu, a absolutitzar l'efímer i a sacralitzar allò banal.

Encara ens cal esmentar altres dos fenòmens: el retorn del fet religiós a través de les identitats institucionals o comunitàries d'abans en les seves modalitats de **conservadorisme**, o amb més radicalitat, els **fonamentalismes**, ja siguin defensius o ofensius. A l'altre extrem, assistim a un renaixement de la recerca espiritual al marge de les religions mil·lenàries. A aquest fenomen se l'anomena “**espiritualitat sense religió**”.

3 iNterreligiOSit At, trANS-religiOSit At i pOSTreligiOSit At

Quan intentem identificar les claus d'aquest complex panorama, encara hi trobem tres termes més que apunten a fenòmens emergents diferents: la **interreligiositat**, la transreligiositat i la postreligiositat.

Interioritat no s'oposa a exterioritat, sinó a superficialitat

La primera fa referència a la **trobada** i al **diàleg** entre les religions a partir de l'especificitat de les seves identitats. Els moviments interreligiosos busquen el respecte i el coneixement en la diferència per conviure en un espai comú on cada tradició pugui viure i aportar els seus valors.

La **transreligiositat** posa l'accent en allò que tenen en **comú** les tradicions religioses, el llegat de saviesa que aporten a la humanitat, més enllà de les denominacions d'origen. La trobada interreligiosa s'entén com un punt de partença per a alguna cosa que encara està per explorar. En aquest punt, ressona l'episodi d'Abraham quan fou cridat a deixar la terra dels seus pares per endinsar-se en territori desconegut (*Gn* 12). Va marxar amb la confiança en un Déu encara més gran del que havia conegut fins llavors. Actualment, aquesta crida s'adreça a tots els fidels de totes les religions amb l'esperança que si totes elles aporten allò més bell i noble de la seva saviesa, podran oferir a la humanitat els recursos que necessitem per respondre al repte de civilització en que ens trobem.

La **postreligiositat**, en canvi, considera que les religions institucionals i mil·lenàries ja han fet la seva contribució al desenvolupament de les cultures i les civilitzacions, amb les seves llums i ombres. Considera que, en l'estat actual del desenvolupament

de la consciència humana, les religions s'han d'enretirar per **deixar pas a una altre tipus de manifestació** espiritual per a la qual la paraula religió ja no és pertinent.

4 ONt ONOMIA (O teONOMIA)
L'emergència d'aquest nou paradigma podem anomenar-lo ontonomia, "l'ordre de l'ésser", o teonomia,

"l'ordre del diví", en el que **Déu** no és concebut com un Ésser suprem i aliè al món ni a la consciència, sinó com la **profunditat i consistència últimes** de totes les coses.

Aquest moment ontònom o teònom vindria després de dos moments anteriors: l'heterònom, on Déu és considerat com un Ésser i Jutge suprem que regeix tots els ordres de la realitat i a qui cal obeir; i el moment autònom, que respon a l'emancipació del jo enfront d'aquesta instància externa.

L'emergir de l'espiritualitat sense religions o d'una nova manera de comprendre la religió, percep la transcendència en el cor de la immanència, el sagrat en el cor del profà, i s'albira l'Ésser Últim com una Presència que, sense deixar de ser transcendent, és íntimament present i propera, en el cor d'allò que és. També s'anomena a aquesta espiritualitat, **interioritat**, que no s'oposa a l'exterioritat, sinó a la superficialitat. En aquesta actitud ontònoma –o teònoma– se supera la instància de l'emancipació autònoma de la raó per anar a la recerca d'una major profunditat i, a la vegada, una major consciència de la relació de tot amb tot. En aquest estadi, la paraula clau és la **no-dua-litat**.

5 CRITERI DE DISCERNIMENT: LA triple OBertUrA

Si entenem l'espiritualitat com escolta i obertura, la clau es troba en discernir si les noves formes de recerca d'interioritat, de sentit i de transcendència,

alliberen els nostres contemporanis d'estar confinats en si mateixos, obrint-los a les tres dimensions de la realitat:

A Déu o el Misteri, sigui com sigui que anomenem el Ser últim i primer sostenidor de tot el que existeix, el Ser-més-enllà-de-tot (Deus Semper maior) i, a la vegada, el Ser-més-aquí-de-tot (Deus intimor intimo meo). Tanmateix, tot i que els noms assenyalen una direcció, també poden ser un obstacle. L'obertura al Misteri, implica un gran respecte pels diferents camins que s'hi endinsen. Això obre la porta a la via mística.

Al sagrament del **germà**, formant una sensibilitat ètica cada cop més gran. El món globalitzat en què vivim requereix coneixement de la complexa societat en què ens trobem, per promoure diverses formes de solidaritat i aconseguir el canvi social. No ens està permesa la ingenuïtat. Això obra la via ètica.

Al respecte i la veneració per la **terra**. L'antropocentrisme dels darrers segles ha tingut greus conseqüències en el nostre tracte amb la natura. L'espiritualitat emergent assenyalava de moltes maneres la necessitat de refer els vincles amb la terra. Això obre la via ecològica.

Aquesta aproximació integral a la realitat és, sense cap mena de dubte, una característica del nostre temps en el qual convergeixen múltiples perspectives i disciplines. Tots els accessos es perceben cada cop més complementaris i necessaris per obrir-nos al misteri de l'existència, que es manifesta de múltiples maneres i no s'esgota en cap de les interpretacions. ♦

1. Cf. Zygmunt Bauman, *Modernidad líquida*, Fondo de Cultura Económica, Buenos Aires, 1999.

2. Rainer Maria Rilke, *El libro de Horas*, Hyperion, Madrid, 2005, p.39

EL RITME DE L'ÉSSER

El ritme és més que la interconnexió de coses o esdeveniments; és la seva intracconnexió, el fet de residir tots en tots.

El ritme és precisament la dansa de l'Ésser vers i al voltant d'un Centre elusiu i probablement no localitzable.

Si l'Ésser mateix és Ritme, l'ordre sempre és nou i no segueix un model preexistent o preordenat. És la creatio continua.

Només quan el cor és pur estem en harmonia amb el real, en sintonia amb la realitat, som capaços de sentir la seva veu, detectar el seu dinamisme, i dir veritablement la seva veritat, havent-nos adequat al moviment de l'Ésser, al ritme de l'Ésser.

RAIMON PANIKKAR

El ritme de l'Ésser. Les Gifford Lectures (Opera Omnia Raimon Panikkar X.1)
Barcelona: Fragmenta

Un autèntic monjo

“Tan sols la manera com ha obert la porta i ha entrat a l'habitació ja ens mostra la seva saviesa. És un autèntic monjo”

THOMAS MERTON
parlant de Thich Nhat Hanh

Namasté

Aquesta paraula hindú, que es fa servir per saludar i acomiadar-se, acompanyada normalment de la inclinació del cap significa:

Jo honoro aquest lloc en tu on habita l'univers sencer, jo honoro aquest lloc en tu que és un lloc d'amor, de veritat, de llum. I sé que quan estàs en aquest lloc a dins teu, i jo estic en aquest a dins meu Tu i Jo Soms U.

LA VERDAD DEL SILENCIO
TERESA GUARDANS
ED HERDER

“Hi ha qui va per la vida veient-la, deixant-se sorprendre per l'existència”. Una aproximació laica als fonaments de l'experiència mística.

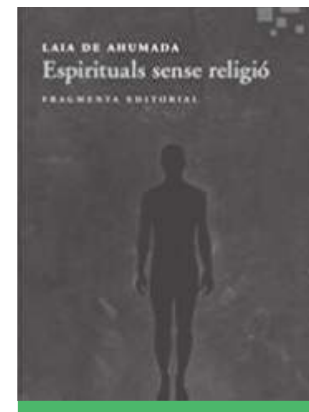
LA OLA ES EL MAR
WILLIGIS JÄGER
ED DESCLÉE DE BROUWER

L'antiga visió del món ja no serveix. Els nostres conceptes sobre la fe van ser concebuts quan encara es creia que la terra era un disc. No podem parlar de Déu com al s. XIX.

LA TIERRA ES MI CIELO
GIUSEPPE M. ZANGHÌ
ED. CIUDAD NUEVA

El pensament cristià intenta pensar trinitària-ment després de segles de pensar a partir d'un Déu U. Com aplicar-ho? Una proposta: el “castell exterior”.

ESPIRITUALS SENSE RELIGIÓ
LAIA DE AHUMADA
ED FRAGMENTA

Aquest llibre d'entrevistes neix de la necessitat de saber fins a quin punt allò que molts plantegen, auguren o neguen ja s'està vivint.

COMO EL PEZ QUE ESTÁ EN EL MAR
ANTONIETTA POTENTE
ED PAULINAS

La mística és, entre altres coses, l'experiència del caminar profund de cada un de nosaltres, quan ens sentim humans i divins al mateix temps.

CAP A LA PAU INTERIOR
THICH NHAT HANH
ED ANGLE

Aquest gran mestre ens ensenya que el que val és l'aquí i l'ara, i proposa una àmplia gamma d'activitats i actituds que poden canviar la nostra vida.